

KRIMINALPOLITIKEN MÅSTE RENOVERAS

GUN HELLSVIK

I Louvren i Paris förvaras en massiv, mer än manshög, svart sten täckt med inristad kilskrift. Det är den babyloniske konungen Hammurabis lag, ett av de äldsta lagverk som är bevarat. Denna lag byggde tydligen på "en sedlig världsordning, som gudar och människor hade att följa och upprätthålla", för att låna rättsvetenskapsmannen Ivar Strahls ord. Det ligger flera tusen år mellan Hammurabis lag och vårt gamla uttrycksätt som också var Carl XV:s valspråk: "Land skall med lag byggas". Men grundtanken är uppenbarligen densamma.

Människors samverkan i ett samhälle måste styras av normer. Det kan inte accepteras att vissa individer med våld, tvång eller annat kränkande beteende gynnar sig själva på sina medmänniskors bekostnad. I ett rättssamhälle måste den enskildes liv, hälsa, integritet och egendom ges ett starkt skydd. Det är detta vi menar med rättstrygghet. Rättssamhället bygger också på tanken att individen har andra krav på staten. Lagstiftning och rättstillämpning skall verka för enhetlighet, opartiskhet och förutsebarhet. Det är grundtanken som bär upp begreppet rättssäkerhet. Ett samhälle som brister i fråga om rättstrygghet och rättssäkerhet är inget rättssamhälle.

GUN HELLSVIK är justitieminister.

I vår tid måste en kriminalpolitik bygga på att det är och förblir en av statens viktigaste uppgifter att stärka rättstryggheten och således värna medborgarna mot brott. Med denna utgångspunkt för kriminalpolitiken blir det nödvändigt att lagöverträdare möts av en klar reaktion som visar att handlingen inte tolereras av omgivningen. Medborgarna måste kunna förväntas ta ansvar för sina egna gärningar. Den som överträder lagarna och begår brott mot andra får ta de ibland obehagliga konsekvenserna av detta.

Skall straffsystemet ha trovärdighet hos allmänheten måste de straff som utdöms upplevas som rättvisa och satta i proportion till brottets allvar. En viktig funktion med straffet är att staten ger den drabbade, brottsoffret, upprättelse. Försummar staten denna uppgift har brottsoffret svikits – och staten

misslyckats med en av sina mest grundläggande uppgifter.

Då den borgerliga regeringen tillträdde var det uppenbart att kriminalpolitiken var behäftad med grava brister. Det förtjänar att påpekas att den socialdemokratiska politiken på detta område utformats trots starkt motstånd från den dåvarande oppositionen.

Övermäktiga krafter

Denna kriminalpolitik tycktes ofta vara utformad utifrån brottslingens perspektiv, inte utifrån den allmänhet som hade att tåla brotten. Lagöverträdarens eget ansvar för den brottsliga handlingen tonades ner. Inte sällan var det snarare brottslingen som betraktades som ett offer för övermäktiga krafter i samhället. Brottsoffrens lidande behandlades som en mindre väsentlig faktor.

Detta tänkande fick konkret form bl a på följande sätt. Fängelsedomda brottslingar släpptes ut efter halva tiden. Utbildningen av nya poliser försumades, vilket ledde till polisbrist. Narkotikamissbruket kunde fortsätta att breda ut sig, bl a genom en mild straffrättslig syn på eget missbruk av narkotika. Effektiva ingripanden mot unga brottslingar saknades.

Redan i den borgerliga regeringens första regeringsförklaring hette det: "Brottsligheten måste bekämpas med kraft. Att bryta utvecklingen mot allt fler

brott är en avgörande fråga för allas trygghet i samhället." På detta område pågår nu genomgripande förändringar. Det är ingen överdrift att säga att det är fråga om en renovering av en förfallen kriminalpolitik. Här skall, extremt kortfattat, redovisas ett antal aktuella reformer.

Fyllda vakanser

Antagningen till polishögskolan ökade efter regimskiftet. Polismakerna beräknas vara fyllda under 1994 eller 1995. Ett långtgående rationaliseringsarbete pågår inom polisväsendet med syfte att öka polisens effektivitet.

Från den 1 juli 1993 kan villkorlig frigivning i princip endast ske sedan två tredjedelar av straffet har avtjänats.

Tiotal miljoner kronor har investerats i syfte att förhindra rymningar från fängelserna. Det förbereds kraftfulla förändringar i syfte att förhindra införsel och bruk av narkotika.

Användningen av påföljden samhällstjänst, dvs att den dömda åläggs utföra oavlönat arbete, ökas.

En försöksverksamhet med sk elektronisk övervakning av dömda brottslingar förbereds. Om den övervakade missköter sig skall fängelsestraff i stället kunna följa.

Vanebrottslingar svarar för många brott. Det pågår ett lagstiftningsarbete

som syftar till fastare reglering när det gäller återfall i brott.

Särskild tillsyn

Unga brottslingar skall mötas av en snabbare och effektivare reaktion än tidigare. Utrymmet för skåtsunderlåtelse skall begränsas. Möjligheterna att beröva dem friheten skall vidgas genom en ny reaktion kallad särskild tillsyn.

Straffet för eget bruk av narkotika har skärpts. Därmed ökas möjligheterna att ingripa tidigt mot missbrukare.

Straffet för rattfylleri skall skärpas. Normalpåföljden skall vara fängelse. Samtidigt skärps reglerna om vållande till annans död i samband med rattfylleri.

Straffen för vissa brott som riktar sig mot barn eller kvinnor har skärpts.

Straffskärpning

Insatserna mot ekonomisk brottslighet förbättras, bl a inom en effektivare organisation av polisväsendet och bättre koordinering av de uppgifter som åklagare, skattemyndighet och andra har.

Straffskärpning har också skett beträffande vissa andra brott, exempelvis övergrepp i rättsak och olaga vapeninnehav.

Möjligheten att utvisa utländska brottslingar skall ökas.

Brottsoffren skall ges ökat stöd i olika avseenden. En brottsofferfond skall inrättas.

Det tar dock lång tid att förändra ett lands kriminalpolitik. Det tar självklart än längre tid att påverka människors värderingar. Har statsmakten i decennier sänt fel signaler om rätt och fel och brott och straff tar det många, många år att vrida utvecklingen rätt. Därför är det så viktigt att den nya kriminalpolitiken får fortsätta att genomföras och få fotfäste i landet. Det finns all anledning att frukta att socialdemokraterna vid en återkomst till makten skulle återuppta sändningen av de felaktiga signalerna.

Återstår mycket

Det torde krävas ytterligare några mandatperioder innan vi har uppnått den kriminalpolitik jag menar är den rätta. Det återstår nämligen mycket att göra.

Det kommer att behövas nya former för ingripande även mot mycket unga brottslingar. Särskilda insatser torde bli nödvändiga för vissa unga lagöverträdare med invandrabakgrund.

Vi måste utveckla skiftande brottsförebyggande åtgärder. Det krävs insatser på bred front, alltifrån ökat kommunalt ansvar till grannsamverkan.

Vi måste av olika skäl pröva nya, icke-frihetsberövande påföljder. Självfallet måste därvid allmänhetens skyddsintresse beaktas.

Civila nätverk

Ett ökat internationellt samarbete i brottsbekämpningen är oundgängligen påkallat. Inte minst utvecklingen i Östeuropa inger allvarliga farhågor och ställer ökade krav på såväl nationella som internationella insatser.

De som drabbas av brott måste på ett helt annat sätt sättas i centrum. Då inte endast i form av olika former av stöd från

det allmänna. Än viktigare är att de "civila nätverken" – familj, vänner och grannar – känner ansvar och stöttar de drabbade. Alltför länge har vi i vårt land vant oss vid att "samhället" eller "någon annan" skall reda upp saker och ting för våra medmänniskor. Jag menar att svaret på frågan: "Ska väl jag ta vara på min broder" kort och gott är: Ja!